

РУТАЛО ЮЛІЯ ІГОРІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри міжнародного та європейського права*

ЮРИСДИКЦІЯ МІЖНАРОДНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ У ЇЇ ВИЗНАЧЕННІ

Міжнародний кримінальний суд (далі – МКС) був заснований на основі Римського статуту (далі – Статут), що був прийнятий 17 липня 1998 року та вступив в силу 1 липня 2002 року.

Стаття 1 Статуту проголошує, що МКС є постійним органом, уповноваженим здійснювати юрисдикцію щодо осіб, відповідальних за найсерйозніші злочини, що викликають стурбованість міжнародного співтовариства, що зазначені у Статуті, і доповнює національні системи кримінального правосуддя. Юрисдикція і функціонування МКС регулюються положеннями Статуту.

У свою чергу стаття 5 Статуту визначає перелік найсерйозніших злочинів, на які розповсюджується юрисдикція МКС та які викликають заклопотаність всього міжнародного співтовариства. Ними являються: а) злочин геноциду; б) злочини проти людяності; с) воєнні злочини; d) злочин агресії [1].

Важливо згадати також про умови здійснення цієї юрисдикції. Частина 1 статті 12 Статуту визначає, що держава яка стає учасником Статуту, признає тим самим юрисдикцію Суду по відношенню до злочинів вказаних у статті 5 Статуту.

Частина 2 статті 12 зазначає, що у випадку коли ситуація передається державою-учасником прокурору чи прокурор почав таке розслідування, суд може здійснювати свою юрисдикцію якщо одна чи декілька із нижче перерахованих держав являються учасниками статуту або визнають юрисдикцію Суду згідно з пунктом 3:

а) держава, на території якої було вчинене дане діяння або якщо злочин було скоєно на борту морського чи повітряного судна, держави реєстрації цього судна;

б) держава, громадянином якої являється особа, що звинувачується в скоєнні злочину.

Згідно з пунктом 3 статті 12 якщо необхідне визнання юрисдикції державою, що не являється учасником Статуту – ця держава може через заяву подану до секретаря визнати здійснення судом юрисдикції по відношенню до даного злочину [1].

Україна підписала Римський статут ще в 2000 році, але через висновок Конституційного Суду України, прийнятий 11 липня 2001 року, про те, що Римський статут може бути ратифікований лише після внесення змін до Конституції України не ратифікувала його ще досі.

Проте, Україна скористалася механізмом визнання юрисдикції Міжнародного кримінального суду державою, яка не ратифікувала

Римський статут (пункт 3 статті 12 Статуту) і подала дві заяви від імені Верховної Ради України про визнання юрисдикції МКС:

1. Про визнання юрисдикції МКС щодо можливого вчинення злочинів проти людяності під час Майдану з 21 листопада 2013 року по 22 лютого 2014 року.

2. Про визнання юрисдикції МКС щодо можливого вчинення злочинів проти людяності та воєнних злочинів на всій території України (включно з Кримом і Донбасом) з 20 лютого 2014 року по теперішній час.

Також цікавим та актуальним питанням в сучасних умовах розвитку світу є питання територіальної юрисдикції МКС відносно основних злочинів вчинених через мережу Інтернет.

Ніхто не може не погодитися, що наразі у світі мережа Інтернет – це надпотужний засіб обміну інформацією, де за допомогою одного кліку миші можна охопити мільйони людей, і багато людей цим користуються незаконно. Більш того, Інтернет надає анонімність у поєднанні з передовими технологіями, що робить злочини в Інтернеті простими та зручними.

Міхаїл Вагъяс, навів у своєму дослідженні вигаданий приклад міжнародного злочину, що був вчинений за використання мережі Інтернет, який, на нашу думку, з великою ймовірністю може статися в наші дні, ба більше – уже ставався [2]. Він припустив ситуацію, в якій нібито російський блогер із Москви, підбурював людей до вчинення злочину геноциду (що передбачений ст. 25 (3) (e) Статуту) проти грузинів в Південній Осетії через коментарі опубліковані англійською мовою на веб-сайті розміщеному на російському сервері. В свою чергу, Прокурор МКС запросив ордер на арешт відповідної особи, яка знаходилась в Нідерландах.

Постає важливе питання, як МКС визначити юрисдикцію з приводу даного випадку? Або й взагалі щодо інших видів злочинів скоєних через мережу Інтернет, наприклад злочину проти людяності, можливість вчинення якого за використання мережі Інтернет видається дуже реалістичним.

Вже з дати прийняття Римського статуту та заснування МКС – перші зусилля держав, були направлені на боротьбу зі злочинами, що вчинялись через мережу Інтернет.

Проте, питання юрисдикції у Римському статуті регулюються тільки статтями 12, 13, що провадять територіальну і національну юрисдикцію (ст. 12 (2), 12 (3), 13 (a), 13 (c) та універсальну юрисдикцію – що передається Прокурору Радою Безпеки ООН (ст. 13 (b) Римського статуту).

Тож, окрім вищезгаданих норм Римський статут немає ніяких інших вказівок на вирішення питання юрисдикції щодо основних злочинів вчинених в мережі Інтернет.

Однак слід зазначити що, МКС та офіс Прокурора в своїх доповідях почали неодноразово згадувати про важливість збільшення уваги до нового засобу вчинення злочинів. Так наприклад, у Стратегічному плані на 2016–2018 рр. серед стратегічних цілей виділяли наймання

кіберслідчих та аналітиків, що мають досвід проведення онлайн-розслідувань та телефонних зв'язків, що вже дозволило вдосконалити здатність ідентифікувати, збирати та обробляти нові докази в мережі Інтернет [3].

Також можливість збирати докази зросла завдяки створенню кібервідділу та консультативної ради з питань технологій, підготовці слідчих з онлайн-розслідувань та збільшенню криміналістичних можливостей [4].

При цьому аналізуючи Стратегічний план на 2019–2021 роки слід відмітити, що в ньому зазначається про продовження попередніх планів без уточнення та більше робиться акцент на співпрацю з країнами і національним розслідуванням [5].

Повертаючись до вищезгаданого прикладу злочину та виходячи з положень Статуту та судової практики при вирішенні питання територіальної юрисдикції щодо злочинів вчинених через мережу Інтернет та при вирішенні питання видачі ордеру Прокурору на арешт особи, що вчинила злочин підбурювання через Інтернет Досудова Палата MKC повинна в'яснити:

1) склад злочину;

2) чи онлайн підбурювання були вчинені на території держави – учасниці, для того аби встановити свою юрисдикцію відповідно до ст. 12.

На думку Ваг'яса (з приводу злочину підбурювання до вчинення геноциду) ні в Статуті, ні елементах злочину не аналізуються об'єктивні та суб'єктивні елементи підбурювання до геноциду. Таким чином Суд швидше за все буде звертатися до міжнародної судової практики [2].

Трибунал по Руанді об'єктивним елементом правопорушення визначає – пряме і публічне підбурювання до скоєння геноциду, безпосереднє провокування злочинця(-ів) до вчинення геноциду, будь-то через виступи, крики або погрози, виголошені в громадських місцях або на публічних зборах, або через продаж або розповсюдження, пропозицію на продаж або показ письмових матеріалів або друківаних матеріалів в громадських місцях або на публічних зборах, або через публічне демонстрування плакатів, або через будь-які інші засоби аудіовізуального спілкування [6].

Врешті, підбурювання до вчинення геноциду є незакінченим злочином [7]. Тому, публічна демонстрація письмових матеріалів, що безпосередньо провокують винних до вчинення геноциду шляхом аудіовізуальних засобів є достатньою для порушення кримінальної відповідальності, незалежно від того чи хтось дійсно був спровокований.

Звертаючись до прикладу про блогера для цілей встановлення територіальної юрисдикції – є важливою кваліфікація публічності та безпосередності.

Перш за все, повідомлення має бути передане широкий громадськості за допомогою будь-яких технологічних ЗМІ [8].

Загалом, важко заперечити, що мережа Інтернет кваліфікується як інструмент масової комунікації, враховуючи його загальне охоплення

людей у всьому світі. Ця позиція має значну підтримку в літературі [9]. Як публічний простір чи ЗМІ також можуть бути кваліфіковані онлайн блоги і пости в Twitter чи інших соціальних мережах.

Електронне спілкування, загалом, стає доступним через поєднання таких елементів як місцезнаходження, автора відтворюючого тексту, хост-сервера, сервера користувача та самого користувача [10].

Таким чином, існування будь-якого з таких маркерів на території держави-учасниці виступало б на користь територіальної юрисдикції Суду. З іншого боку, якщо «відтворення» означає завантаження повідомлення та ведення веб-сайту на території держави, яка не є учасницею, незалежно від його візуалізації (на території держави – учасниці) тоді більшість елементів правопорушення мали б місце на державній території країни не учасниці і це, швидше за все, виключало б територіальну юрисдикцію МКС.

Деякі науковці стверджують, що МКС може затвердити територіальну юрисдикцію лише за умови, якщо «цільова» аудиторія повідомлення була розташована на території держави-учасниці [2].

Проте, ця позиція здається несумісною з існуючою системою Статуту, бо згідно зі статтею 12 (2) (а) територіальна юрисдикція Суду залежить від вчинення злочинної поведінки на території держави-учасниці. Думка, що територіальна юрисдикція Суду у справах про підбурювання до геноциду залежить від розташування цільової аудиторії має свої недоліки. Основна складність полягає у визначенні місця розташування цільової аудиторії. Конкретно, у наведеному вище прикладі, стоїть питання, як розрізнити, чи має публікація в блозі англійською мовою підбурювати в Осетії, Грузії чи Лондоні [2]?

Також, окремим питанням є, чи зможе Прокурор довести, що заява могла безпосередньо підбурювати. Неможливість довести, що заява є прямим підбурюванням, призведе до провалу звинувачення.

Тож, мережа Інтернет створює справжню всесвітню павутину одночасних юрисдикційних вимог та відповідних юрисдикційних конфліктів. Стаття 12 (2) (а) Римського статуту відіграватиме важливу роль у майбутньому для вирішення таких цікавих питань. Але щоб уникнути створення лазівки в питанні юрисдикції для злочинів вчинених через мережу Інтернет МКС, можливо, необхідно стати більш гнучкими в питаннях її визначення та окреслити конкретні правила її визначення в таких випадках.

Список використаної літератури:

1. Rome Statute of the International Criminal Court. International Criminal Court, ISBN № 92-9227-232-2, ICC-PIOS-LT-03-002/15_Eng. 2011. URL: <https://www.icc-cpi.int/resource-library/Documents/RS-Eng.pdf>
2. Vagias M. The territorial jurisdiction of the ICC for core crimes committed through the Internet. Journal of conflict and security law. 2016. Vol. 21. № 3. P. 523–540.

3. Стратегічний план на 2016–2018 pp. Офіс Прокурора МКС. 2015. Ст. 23. URL: https://www.icc-cpi.int/iccdocs/otp/en-otp_strategic_plan_2016-2018.pdf
4. Стратегічний план на 2016–2018 pp. Офіс Прокурора МКС. 2015. Ст. 45. URL: https://www.icc-cpi.int/iccdocs/otp/en-otp_strategic_plan_2016-2018.pdf
5. Стратегічний план на 2019–2021 pp. Офіс Прокурора МКС. 2019. URL: <https://www.icc-cpi.int/itemsDocuments/20190717-icc-strategic-plan-eng.pdf>
6. Prosecutor v Akayesu (judgment). ICTR-96-4-T. International Criminal Tribunal for Rwanda Arusha. Arusha, Tanzania. 2001. URL: http://www.worldcourts.com/icttr/eng/decisions/2001.06.01_Prosecutor_v_Akayesu.pdf
7. William A. Schabas. The International Criminal Court: A Commentary on the Rome Statute (Oxford Commentaries on International Law). 2nd Edition Oxford University Press. 2016. 1408 pages.
8. Draft Code of Crimes against the Peace and Security of Mankind with commentaries. International law commission. Yearbook of the International Law Commission. Part Two. Para 161996. URL: https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/7_4_1996.pdf
9. Raphael Cohen-Almagor. Confronting the Internet's Dark Side: Moral and Social Responsibility on the Free Highway. Woodrow Wilson Center Press and Cambridge University Press ISBN: 9781107105591. 2015. P. 303–304. URL: https://www.researchgate.net/publication/279175966_Confronting_the_Internet%27s_Dark_Side_Moral_and_Social_Responsibility_on_the_Free_Highway, UNODC. The use of the Internet for terrorist purposes. United Nations. 2012. 350 p. URL: https://www.unodc.org/documents/frontpage/Use_of_Internet_for_Terrorist_Purposes.pdf
10. Bigos O. Jurisdiction over cross – border wrongs on the internet. International and comparative law quarterly. 2005. 592 p.

Ключові слова: юрисдикція Міжнародного кримінального суду, злочини проти людяності, Римський статут, злочини вчинені за допомогою мережі Інтернет.

Ключевые слова: юрисдикция Международного уголовного суда, преступления против человечности, Римский статут, преступления совершенные с помощью сети Интернет.

Key words: jurisdiction of the International Criminal Court, crimes against humanity, the Rome Statute, crimes committed through the Internet.

РУЛЬОВ ІЛЛЯ МИХАЙЛОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри міжнародного та європейського права*

ПРІОРИТЕТ ІНТЕРЕСІВ ІТ-КОРПОРАЦІЙ НАД ІНТЕРЕСАМИ ДЕРЖАВИ ЯК ЗАГРОЗА КІБЕРБЕЗПЕЦІ ДЕРЖАВИ

У ХХІ столітті важко уявити наше життя без кіберпростору, навіть державний апарат та взаємодія громадян з державою здійснюються через комп'ютерні системи. Але між громадянином та державою досить часто є посередники якими виступають приватні компанії (корпорації).